

Utvecklingsavdelning
Gunilla Månsson

2026-08-25

Ärendenummer 2026/01065
Dokumentnummer 2026/01065-4

Till Regionstyrelsen (2022-10-31 - 2026-10-14)

Region Blekinges remissvar SOU 2026:23 Tolkavgift och förbud mot barntolkning

Förslag till beslut

Regionstyrelsen föreslås besluta:

1. Att godkänna framtaget yttrande över betänkandet Tolkavgift och förbud mot barntolkning (SOU 2026:23) och överlämna detta till arbetsmarknadsdepartementet som Region Blekinges remissvar.

Sammanfattning

Region Blekinge tillstyrker i huvudsak förslagen i betänkandet Tolkavgift och förbud mot barntolkning (SOU 2026:23).

Region Blekinge tillstyrker särskilt att hälso- och sjukvård och tandvård i sin helhet undantas från den föreslagna tolkavgiften. God och tillräcklig kommunikation mellan patient och hälso- och sjukvårdspersonal är en grundläggande förutsättning för patientsäkerhet, patientens delaktighet och möjlighet till informerat samtycke och för att vård ska kunna ges på lika villkor.

Region Blekinge tillstyrker även förslaget om ett lagstadgat förbud mot att använda barn som tolkar. Förbudet stärker barnets rättigheter och tydliggör att ansvaret för kommunikationen mellan hälso- och sjukvården och en enskild inte ska läggas på barn.

Region Blekinge bedömer dock att den föreslagna regleringen behöver kompletteras med nationellt stöd och vägledning, framför allt avseende tillämpningen av undantagen vid nöd och vid tolkning av uppgifter av enbart administrativ karaktär.

Region Blekinge anser vidare att utredningens bedömning av de ekonomiska och organisatoriska konsekvenserna för regionerna är osäker. Utredningen konstaterar att statistik saknas över i vilken omfattning barn används som tolkar inom hälso- och sjukvård och tandvård, samtidigt som konsekvenserna för regionerna bedöms bli högst marginella. Konsekvenserna bör därför följas upp efter införandet, särskilt avseende tillgång till kvalificerade tolkar, kostnader, tillgänglighet och patientsäkerhet.

Region Blekinge bedömer även att betänkandets barnrättsliga konsekvensanalys behöver fördjupas, särskilt vad gäller indirekta konsekvenser för barn och barns möjlighet att komma till tals.

Ärendebeskrivning

Arbetsmarknadsdepartementet har remitterat betänkandet Tolkavgift och förbud mot barntolkning (SOU 2026:23).

Utredningen har haft i uppdrag att analysera och lämna förslag om införande av en avgift för offentligt finansierad tolkning samt att lämna förslag om ett förbud mot att använda barn som tolkar inom offentlig verksamhet.

Utredningen föreslår att en särskild tolkavgift införs i vissa myndighetsärenden. Avgiften föreslås som huvudregel tas ut av personer som varit folkbokförda i Sverige i minst sex år. Ett antal områden föreslås undantas från avgiften. Hälso- och sjukvård och tandvård omfattas av dessa undantag.

Utredningen föreslår vidare en ny lag som innebär att personer under 18 år som huvudregel inte får användas som tolkar av myndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter.

Från förbudet föreslås två undantag. Barn ska kunna användas som tolk när det är fråga om nöd samt vid tolkning av uppgifter av enbart administrativ karaktär.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2028.

Region Blekinges yttrande fokuserar främst på de delar av betänkandet som har betydelse för regionens verksamheter: undantag från tolkavgift inom hälso- och sjukvård och tandvård, förbud mot barntolkning, förutsättningar för undantag från förbudet samt förslagens konsekvenser för patientsäkerhet och barnets rättigheter.

Bakgrund

Tolkavgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård

Region Blekinge delar utredningens bedömning att tolkavgift inte bör tas ut inom någon del av hälso- och sjukvården eller tandvården.

Tillgång till ändamålsenlig tolkning är inte enbart en fråga om patientens möjlighet att ta del av information utan även en patientsäkerhetsfråga. Säker kommunikation är nödvändig för att inhämta en korrekt anamnes och kunna göra medicinska bedömningar, säkerställa förståelse av diagnos och behandling, inhämta informerat samtycke samt ge säker information om läkemedel, egenvård och uppföljning.

Bristande kommunikation kan medföra risk för felaktig diagnostik och behandling, fördröjda vårdinsatser, läkemedelsrelaterade risker och bristande följsamhet till behandling.

En tolkavgift skulle även kunna innebära att patienter av ekonomiska skäl avstår från eller skjuter upp vårdkontakter. Ett heltäckande undantag för hälso- och sjukvård och tandvård är därav betydelsefullt för såväl patientsäkerheten såväl som principen om vård på lika villkor.

Undantag från tolkavgift vid bestående funktionsnedsättning

Avsaknad av förmåga att förvärva tillräckliga kunskaper i svenska till följd av bestående funktionsnedsättning

Region Blekinge ser ett behov av att förslaget till tolkavgift utreds ytterligare avseende undantag till avgift till följd av bestående funktionsnedsättning.

Utredningen föreslår att den som till följd av bestående funktionsnedsättning saknar möjlighet att förvärva tillräckliga kunskaper i svenska för att klara sina myndighetskontakter utan tolk ska kunna ansöka om undantag från skyldigheten att betala tolkavgift.

Regionerna bestämmer själva avgifterna för de intyg som utfärdas inom vården som inte är kostnadsfria, exempelvis intyg till Försäkringskassan. Kostnaden för de undersökningar och intyg som krävs för att ansöka om ett undantag kan därför komma att överstiga den av utredningen förslagna tolkavgiften per ärende.

Att avgöra om det är mer fördelaktigt att ansöka om undantag från skyldigheten att betala tolkavgift eller att betala den föreslagna avgiften bör inte avgöras av den enskilde och/eller med hjälp av dennes ombud. Förutsättningarna för när och om det kan bli aktuellt med ett undantag behöver fortsatt utredas och tydligt regleras och inte vara en fråga för den enskilde att själv avgöra när det kan bli aktuellt. Som ett led i detta bör även ett nationellt vägledningsmaterial därför tas fram inför ett ikraftträdande.

Förbud mot att använda barn som tolk

Region Blekinge tillstyrker förslaget om ett lagstadgat förbud mot att använda personer under 18 år som tolkar.

Barn ska inte behöva bära ansvar för kommunikation mellan hälso- och sjukvården och en förälder eller annan vuxen. Barn kan genom tolkning utsättas för information om sjukdom, progress, psykisk ohälsa, våld eller andra förhållanden som de inte är lämpligt att barnet behöver hantera.

Förbudet har även ett tydligt patientsäkerhetsperspektiv. Ett barn kan, även om det har goda språkkunskaper, inte förväntas ha den språkliga kompetens eller neutralitet som krävs för att förmedla komplex medicinsk information. Information kan missförstås, förenklas, förändras eller utelämnas.

Ett nationellt lagstadgat förbud skapar därför förutsättningar för en mer enhetlig tillämpning och tydliggör verksamhetens ansvar för att säkerställa lämpliga former för kommunikationen.

Undantag vid nöd

Region Blekinge tillstyrker att förbudet innehåller ett undantag när det är fråga om nöd.

För hälso- och sjukvården är ett sånt undantag nödvändigt. I situationer där fara hotar liv eller hälsa kan det vara olämpligt eller riskfyllt att invänta professionell tolk om ett barn är den enda som finns i närheten som kan förmedla nödvändig information.

Region Blekinge bedömer samtidigt att det behövs nationell vägledning för hur undantaget ska tillämpas inom hälso- och sjukvården. Begreppet nöd är juridiskt etablerat, men bedömningen kommer i praktiken ofta att behöva göras av vårdpersonal i en klinisk situation.

Vägledningen bör därför innehålla konkreta exempel avseende bland annat prehospital vård (ambulanssjukvård), akuta men inte livshotande tillstånd, psykiatriska akutsituationer och suicidrisk, akut förlossningsvård samt situationer där professionell tolk kan ordnas först efter viss fördröjning.

Barnets medverkan bör begränsas till den information som är absolut nödvändig för att hantera den akuta situationen. Professionell tolk bör användas så snart förutsättningar finns.

Anhöriga som tolkar

Utredningen föreslår inte något generellt förbud mot att vuxna anhöriga används som tolkar.

Region Blekinge vill framhålla att även användning av vuxna anhöriga kan innebära risker för patientsäkerhet, patientens självbestämmande och integritet. Detta är särskilt relevant vid psykisk ohälsa, sexuell och reproduktiv hälsa, våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck samt i situationer där patienten kan finna sig i beroendeställning till den anhörige.

Region Blekinge ser därför behov av fortsatt nationellt arbete för att tydliggöra förutsättningarna för användning av anhöriga som tolkar inom hälso- och sjukvård och tandvård.

Uppgifter av enbart administrativ karaktär

Region Blekinge kan förstå behovet av ett undantag för uppgifter av enbart administrativ karaktär men anser att tillämpningen behöver tydliggöras.

Inom hälso- och sjukvården kan kontakt som inledningsvis är administrativ snabbt övergå till frågor av betydelse för medicinsk bedömning och prioritering. Kontaktoppgifter, besökstid och val av tolkspråk kan vara administrativa uppgifter, medan frågor om exempelvis symtom, försäkring, läkemedel eller orsaken till vårdkontakten har medicinsk betydelse.

Nationellt vägledningsmaterial bör därför tas fram inför ett ikraftträdande. Det bör innehålla konkreta exempel från hälso- och sjukvård och tandvård och tydliggöra när en kontakt ska övergå till professionell tolkning.

Tillgång till kvalificerade tolkar

Ett lagstadgat förbud mot barntolkning förutsätter att det finns tillgång till ändamålsenliga alternativ.

Region Blekinge vill därför understryka vikten av långsiktig tillgång till kvalificerade tolkar, även för mindre frekvent förekommande språk och för vård som behöver ges utanför ordinarie kontorstid. Möjligheten till kvalificerad distansutbildning är särskilt betydelsefull när den lokala tillgången till tolkar är begränsad.

En nationell ambitionshöjning genom lagstiftning behöver följas av insatser som bidrar till att säkerställa tillräcklig tolkkapacitet och kvalitet i hela landet.

Ekonomiska och organisatoriska konsekvenser

Region Blekinge anser att utredningens bedömning av konsekvenser för regionerna behöver utredas ytterligare och analyseras närmare

Utredningen bedömer att konsekvenserna av förbudet mot barntolkning blir högst marginella för regionerna. Samtidigt saknas statistik över i vilken omfattning barn idag används som tolkar inom hälso- och sjukvård och tandvård.

Postadress: 371 81 Karlskrona Besöksadress: Wämö center Telefon: 0455-73 10 00 E-post: region@regionblekinge.se
Webbplats: www.regionblekinge.se Organisationsnummer: 232100-0081

Det innebär en osäkerhet i bedömningen av såväl behovet av ytterligare professionella tolkinsatser som de ekonomiska konsekvenserna.

Konsekvenserna omfattar dessutom mer än kostnaden för tolkuppdraget. Införandet kan innebära behov av revidering av riktlinjer och rutiner, utbildning av personal, översyn av avtal med privata vårdgivare, stöd för bedömning av undantagsbestämmelserna samt uppföljning av tillämpningen.

Region Blekinge anser därför att utredningens ekonomiska och verksamhetsmässiga konsekvenser bör förlösa upp nationellt efter ett ikraftträdande. Uppföljningen bör särskilt omfatta tillgång till kvalificerade tolkar, kostnadsutveckling, vårdens tillgänglighet och eventuella patientsäkerhetsrisker.

Barnrättsperspektiv

Region Blekinge anser att betänkandet inte i tillräcklig utsträckning redovisar och beaktar förslagets konsekvenser för barn ur ett barnrättsperspektiv.

Utredningen konstaterar själv att begreppet ”rör barn” omfattar situationer där barn påverkas såväl direkt som indirekt, men analysen av tolkavgiften är i huvudsak begränsad till ärenden som direkt rör barn. Den indirekta påverkan berörs endast i begränsad omfattning, trots att utredningen själv lyfter att en förälders myndighetskontakt kan påverka exempelvis barnets levnadsstandard.

Region Blekinge anser att analysen tydligare borde utgått från principen om barnets bästa enligt artikel 3 i barnkonventionen. Det bör framgå vilka konsekvenser för barn som har identifierats, hur barnets bästa har bedömts och hur detta intresse har vägts mot de övriga intressen som ligger till grund för förslagen.

Den ekonomiska påverkan på barnfamiljer bör analyseras närmare. Även om ett ärende inte direkt rör barnet kan en tolkavgift som belastar hushållet påverka barnets ekonomiska och sociala förutsättningar. Detta bör även analyseras i förhållande till artikel 27 i barnkonventionen om barnets rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets utveckling.

Region Blekinge anser vidare att en möjlig målkonflikt mellan tolkavgiften och förbudet mot barntolkning behöver uppmärksammas. Om en avgift medför att en vuxen avstår från professionell tolkning eller försöker hantera kontakt med myndighet såväl som hälso- och sjukvård och tandvård på annat sätt finns en risk att barn informellt får hjälpa föräldrar eller annan närstående med översättning och kommunikation. En sådan utveckling skulle kunna innebära att barn får bära just det ansvar som förbudet mot barntolkning syftar till att skydda dem från.

Vidare redovisar utredningen barnets rätt att komma till tals enligt artikel 12 i barnkonventionen, men det framgår inte hur barn själva har involverats eller fått möjlighet att uttrycka sina åsikter i utredningsarbetet. Detta gäller såväl frågor som rör barn direkt som den indirekta påverkan som förslagen kan innebära.

Det är viktigt att skilja mellan ett barnperspektiv, vilket är de vuxnas föreställda perspektiv om vad som är barnets bästa utifrån deras egna erfarenheter och värderingar, och barnets eget perspektiv, där barns faktiska erfarenheter och synpunkter utgör en del av kunskapsunderlaget.

Region Blekinge anser därför att utredningen borde ha genomfört och redovisat en mer samlad barnrättslig konsekvensanalys, där konsekvenser för barn som påverkas direkt och indirekt analyseras, och där barns egna synpunkter ges möjlighet att komma fram och beaktas i enlighet med artikel 12. Detta är särskilt angeläget mot bakgrund av kommittédirektivens krav på att konsekvenserna för barn ska redovisas och beaktas.

Om förslagen genomförs bör konsekvenserna för barn följas upp särskilt efter ett ikraftträdande. Uppföljningen bör blanda annat belysa om tolkavgiften påverkar barnfamiljers kontakter med hälso- och sjukvård och tandvård, om barn i ökad utsträckning används som informell översättning eller kommunikation samt hur undantagen från förbudet mot barntolkning tillämpas i praktiken.

Säkerhetsperspektiv

Region Blekinge har tagit del av och värderat remissen ur ett säkerhetsperspektiv och har inga synpunkter eller tillägg utifrån detta perspektiv.

Beredning

Genom Hälso- och sjukvårdsstrategi, med fakta inhämtning från hälso- och sjukvård samt från perspektiven: barnrätt, juridik och säkerhet.

Bedömning

Juridisk bedömning

Frågan om rätten till, och finansieringen av, tolktjänster är juridiskt komplex. Föreliggande förslag riskerar om det inte utreds ytterligare att medföra negativa konsekvenser för rättssäkerheten och likabehandlingsprincipen. Avgiftsstrukturen bör analyseras ytterligare innan lagstiftning kan ske. I enlighet med 13 § förvaltningslagen (2017:900) har myndigheter en absolut skyldighet att anlita tolk när det är nödvändigt för att den enskilde ska kunna ta tillvara sin rätt. Bestämmelsen utgör en bärande del i den allmänna förvaltningsrätten och är en förutsättning för att upprätthålla kraven på en rättvis handläggning (due process).

I detta sammanhang aktualiseras även den förvaltningsrättsliga likabehandlingsprincipen, innebörden av god förvaltningssed samt det allmännas skyldighet att motverka diskriminering på grund av bland annat etnisk tillhörighet eller språk.

Konsekvenserna av de föreslagna finansieringsmodellerna i det föreliggande förslaget bör belysas mer ingående ur ett likabehandlingsperspektiv. Att villkora eller försvåra tillgången till tolk genom ekonomiska styrmedel riskerar att slå oproportionerligt hårt mot strukturellt sårbara grupper. En ordning där den enskildes språkliga bakgrund eller ekonomiska status avgör kvaliteten på myndighetskontakten är inte förenlig med principen om likhet inför lagen.

De rättssäkerhets- och likabehandlingsrisker som otydligheten kring tolkavgifter medför har inte omhändertagits i tillräcklig grad i föreliggande förslag. En fördjupad konsekvensanalys av förslagets effekter på enskildas rättssäkerhet och likabehandling bör därför genomföras innan ärendet går vidare till lagstiftning.

Karlskrona enligt ovan

Linda Hultén
Regiöndirektör

Caroline Magnusson Grahn
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Bilaga

2026/01065-1 Remiss tolkavgift och förbud mot barntolkning SOU 2026:23